

Nr 11.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. och 3 § 1 mom. förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 29 januari 1954 dagtecknad, till bankoutskottet hänvisad proposition, nr 84, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda utdrag ur statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. och 3 § 1 mom. förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken:

Förslag

till

Förordning

om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. och 3 § 1 mom. förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken.

Härigenom förordnas, att 2 § 1 mom. och 3 § 1 mom. förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

2 §.

Mom. 1. Envar äger — — — i postsparbanken.

Insättning må, såvida Kungl. Maj:t ej annorlunda föreskriver, ske allenast i helt krontal. En och samma persons tillgodohavande må ej ökas utöver 20 000 kronor eller, där fråga är om tillgodohavande enligt motbok för insättning på grund av sparavtal, utöver 3 000 kronor annorledes än genom upplupen räntas läggande till kapitalet. Då, efter vad i mom. 4 stadgas, för samma person utfärdats flera motböcker, skall dock vad nyss är sagt gälla i fråga om tillgodohavandet enligt varje särskild motbok.

3 §.

Mom. 1. I vad mån i postsparbanken inestående medel må kunna utkommas vid anfordran eller först efter förutgången skriftlig uppsägning,

¹ Senaste lydelse av 2 § 1 mom. se SFS 1946:218.

äger generalpoststyrelsen bestämma. I intet fall må dock fordras längre uppsägningstid än *tre månader*, räknat från den dag, uppsägningen skett.

Generalpoststyrelsen äger — — — behörighet härtill.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1954.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehått två i anledning av densamma väckta motioner, nämligen inom första kammaren nr 413 av herr *Bergh* och inom andra kammaren nr 532 av herr *Braconier*. I motionerna, som är likalydande, har hemställts, att riksdagen måtte avslå propositionen.

Beträffande motiveringen för Kungl. Maj:ts förslag ävensom i fråga om de skäl som motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden får utskottet i den mån ej redogörelse därför lämnas i det följande hänvisa till propositionen och motionen I: 413.

Enligt 2 § 1 mom. andra stycket förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken må en och samma persons tillgodohavande i postsparbanken ej ökas utöver 10 000 kr. eller, där fråga är om tillgodohavande enligt motbok för insättning på grund av sparavtal, utöver 3 000 kr. annorledes än genom upplupen räntas läggande till kapitalet.

Postsparbankens inlåningsrätt har alltsedan bankens inrättande varit begränsad till visst belopp. Enligt 1883 års postsparbanksförordning gottgjordes ursprungligen icke på en och samma motbok ränta för högre belopp än 1 000 kr. Detta belopp höjdes sedermera den 15 maj 1891 till 2 000 kr. och den 17 december 1920 till 5 000 kr. Vid den omorganisation av postsparbanken, som beslutades av 1922 års riksdag, bibehölls insättningsmaximum vid 5 000 kr. men samtidigt medgavs att, oavsett denna gräns, insättningsbeloppet fick ökas genom upplupen räntas läggande till kapitalet. Den nuvarande maximigränsen, 10 000 kr., fastställdes genom förordning den 24 maj 1946 (nr 218).

I skrivelse den 3 mars 1953 har *generalpoststyrelsen* hemställt om sådan ändring av postsparbanksförordningen, att dels en och samma persons tillgodohavande hos postsparbanken får uppgå till högst 30 000 kr., upplupna räntor här icke inräknade, och att dels den i förordningen medgivna längsta uppsägningstiden för tillgodohavanden ökas från en månad till tre månader.

I sin framställning har generalpoststyrelsen bl. a. framhållit följande.

Med hänsyn till den effekt, som den senaste höjningen av postsparbankens insättningsmaximum haft på bankens inlåningsrörelse, har styrelsen funnit anledning att ta upp frågan om bankens inlåningsrätt till ny prövning. Att en ytterligare utvidgning av inlåningsrätten är erforderlig, råder ingen tvekan om. De skäl som motiverade höjningen av insättningsmaximum från 5 000 till 10 000 kr. — hänsynen till spararnas intressen och omsorgen om postsparbankens ekonomi — kan åberopas även nu. Som yt-

terligare skäl kan det sedan år 1946 starkt reducerade penningvärdet anföras. Enbart detta motiverar en höjning av insättningsmaximum till inemot 15 000 kr. En dylik begränsad höjning skulle emellertid i realiteten endast innebära ett återställande av det utrymme för insättningar i postsparbanken som erhöles, när nuvarande insättningsmaximum fastställdes år 1946. Behovet att ge banken möjlighet att i större utsträckning mottaga mera betydande sparbelopp skulle alltså icke tillgodoses. För att vinna detta syfte måste en väsentligt kraftigare höjning av insättningsmaximum vidtagas.

Vid sina överväganden härom har styrelsen funnit, att skäl kan anföras för en höjning av maximibeloppet upp till den för inlåning i sparbankerna f. n. gällande maximigränsen, 50 000 kr. En sådan utvidgning av inlåningsrätten är emellertid icke direkt påkallad av det nu aktuella behovet. Styrelsen har därför ansett sig böra stanna vid att föreslå, att maximibeloppet för insättning i postsparbanken höjes från nuvarande 10 000 kr. till 30 000 kr.

En höjning av insättningsmaximum i enlighet med detta förslag påkallar en ändring av bestämmelserna rörande uppsägningstiden för lyftande av medel insatta i postsparbanken. Enligt 3 § 1 mom. postsparbanksförordningen äger generalpoststyrelsen bestämma i vad mån inestående medel må kunna utbetäckas vid anfordran eller först efter förutgången skriftlig uppsägning. I intet fall må dock fordras längre uppsägningstid än en månad, räknat från den dag uppsägningen skett. Enligt av styrelsen i allmänna poststadgan meddelad föreskrift bör uppsägning i allmänhet verkställas för belopp av högst 5 000 kr. två veckor och för belopp överstigande 5 000 kr. en månad före den dag, då medlen skall lyftas. När så begäres, medges dock i allmänhet tidigare utbetalning än nu sagts, om den kan ske utan olägenhet.

Bestämmelserna om att längre uppsägningstid än en månad icke får fordras har gällt alltsedan år 1912. Maximibeloppet för tillgodohavande i postsparbanken var då 2 000 kr. Oaktat insättningsmaximum sedermera successivt höjts till nuvarande belopp, 10 000 kr., har någon utökning av uppsägningstiden hittills icke ansetts erforderlig. Ur likviditetssynpunkt behövs icke heller nu någon ändring härutinnan. En höjning av insättningsmaximum till 30 000 kr. utan samtidig skärpning av uppsägningsvillkoren skulle emellertid kunna få till följd, att större kortvariga sparpositioner i icke önskvärd omfattning kom att tillföras postsparbanken. Styrelsen föreslår därför, att den längsta medgivna uppsägningstiden utökas från en till tre månader. Praktiska skäl torde dock göra det nödvändigt att kombinera uppsägningsvillkoren med en regel om s. k. ränterabatt vid förtidsuttag, liknande de bestämmelser, som i detta hänseende tillämpas av sparbanker och affärsbanker. Styrelsen är emellertid icke nu beredd att föreslå en sådan regel. Därest styrelsens hemställan om höjning av postsparbankens insättningsmaximum och ändring av bestämmelserna rörande uppsägningstiden bifalles av statsmakterna, kommer styrelsen att ta upp frågan om ränterabatter i en särskild framställning till Kungl. Maj:t.

Över generalpoststyrelsens framställning har yttranden avgivits av *bank- och fondinspektionen*, *sparbanksinspektionen*, *fullmäktige i riksbanken*, *Svenska sparbanksföreningen* och *Svenska bankföreningen*.

Bank- och fondinspektionen anför, att en höjning av insättningsmaximum till inemot 15 000 kr. är motiverad av den penningvärdesförsämring, som inträffat sedan år 1946, och inspektionen har därför icke något att erinra

mot att det höjes till nämnda belopp. En höjning därutöver, särskilt om den skulle bli så betydande som föreslås, skulle emellertid kunna få konsekvenser för övriga kreditinrättningsars möjlighet att draga till sig sparmedel och därmed åstadkomma en förskjutning av dessa inrättningsars arbetsuppgifter, som kunde rubba balansen inom den nuvarande kreditorganisationen. Till närmare utveckling av dessa synpunkter anför inspektionen följande.

Om insättningsmaximum hos postsparbanken bestämmes till 30 000 kr., innebär detta, att banken — liksom andra sparbanker samt affärsbankerna och centralkassorna för jordbrukskredit — kan fungera som förvaltare av även det medelstora sparkapitalet. Den skillnad som i detta hänseende hittills upprätthållits mellan postsparbanken och de övriga nyssnämnda kreditinrättningarna, skulle sålunda försvinna. Måhända skulle detta till en början, trots de fördelar i fråga om antalet kontor, öppethållande m. m., som postsparbanken kan bjuda sina kunder, icke i mera påtaglig grad påverka sparmedelsströmmens inriktning, men efterhand som allmänheten vände sig att betrakta postsparbanken såsom icke blott en inrättning för hushållräkningar och mindre sparkapital utan även som mottagare och förvaltare av större insättningar, kunde läget bli annorlunda, allra helst som man väl i detta senare läge med visst fog kunde överväga en höjning av inlåningsräntan. Komme en sådan till stånd hos postsparbanken, finge man säkerligen räkna med en betydande ökning av postsparbankens inlåning, vilket måhända främst komme att gå ut över sparbankerna.

Gentemot det sålunda anförda kan visserligen invändas, fortsätter inspektionen, att någon förändring i räntevillkoren för postsparbanken icke i detta sammanhang förts på tal, och att det är Kungl. Maj:t, som har att avgöra räntan å postsparbankens inlåning, vilket innebär viss garanti för att tillräcklig hänsyn skall tagas till de allmänna verkningar för kreditorganisationen i stort, som en ensidig förändring av postsparbankens inlåningsränta skulle föra med sig. Vidare kan göras gällande, att utvecklingen av postsparbankens inlåning efter den senaste höjningen av inlåningsmaximum icke ger anledning till antagande, att man vid bifall till framställningen skulle få emotse någon mera betydande eller snabb ökning av inlåningen i större poster. Otvivelaktigt kommer dock inlåningen av detta slag efter hand att stiga till icke oväsentliga belopp, varmed alltså postsparbankens möjligheter — och givetvis även skyldigheter — att bidra till kreditförsörjningen i motsvarande mån ökas. Då de kreditanspråk, vilka postsparbanken sedan länge varit inriktad på att tillmötesgå — främst statliga och kommunala — kan antagas under ett antal år framåt mer än väl motsvara den väntade inlåningsökningen, torde denna icke behöva innebära, att andra kreditinrättningar berövas medel, som eljest skolat användas för behov, vilka dessa inrättningar traditionellt plägat tillgodose.

Inspektionen har därför, om ock med viss tvekan, kommit till den uppfattningen, att ämbetsverket icke bör motsätta sig att inlåningsmaximum hos postsparbanken höjes till 30 000 kr. Härvid har emellertid inspektionen ansett sig böra förutsätta, att postsparbanken icke går utanför den kreditgivning, som inrättningen traditionellt sysslat med, d. v. s. placeringar i obligationer, kommunlån och större fastighetskrediter; skulle en sådan omläggning av riktlinjerna för postsparbankens kreditpolitik vara åsyftad eller komma att längre fram aktualiseras, anser inspektionen, att frågan härom bör bli föremål för en mera ingående och allsidig prövning.

Såsom generalpoststyrelsen framhållit torde, därest inlåningsmaximum höjes, viss justering av bestämmelserna om uppsägningstiden böra ske. Mot vad härutinnan föreslagits, har inspektionen icke något att erinra.

Sparbanksinspektionen anser, att en så långt gående höjning av postsparbankens insättningsmaximum, som i framställningen begäres, icke kan anses vara tillräckligt motiverad. Utan förnyad prövning av grunderna för postsparbankens ställning i nämnda hänseende — varvid återverkningarna på de enskilda sparbankernas rörelse bör särskilt uppmärksammas — synes enligt inspektionen höjningen av insättningsmaximum för postsparbanken icke nu böra gå utöver 15 000 kr.

Inspektionen tillstyrker generalpoststyrelsens förslag beträffande förlängning av uppsägningstiden.

Inspektionen framhåller vidare, att sedan insättningsmaximum för postsparbanken höjts år 1946 ingav snart därefter även svenska sparbanksföreningen, svenska bankföreningen och svenska jordbrukskreditkassan framställningar till Kungl. Maj:t om höjning även för av dem företrädde bankinrättningsars del av maxima för motboksräkning, resp. sparkasseräkning. Höjningar kom i samtliga fall till stånd genom beslut av 1948 års riksdag. Förevarande framställning från generalpoststyrelsen kan, om den bifalles, vara ägnad att utlösa liknande reaktioner även denna gång från nämnda sammanslutningar och centrala organ. Inspektionen ifrågasätter därför om icke de bestämmelser om individuell insättningsbegränsning, som införts för olika bankinrättningar, borde upptagas till behandling i ett sammanhang och lämpligen i samband med den nya lagstiftning som förberedes för såväl affärsbanker som sparbanker och jordbrukets kreditkassor.

Fullmäktige i riksbanken, som erinrar om att ny lagstiftning förberedes beträffande affärsbanker, sparbanker och jordbrukskasserörelsen, anför, att det har förutsatts, att frågan om gränsdragningen mellan de olika kreditinstitutens verksamhetsområden härvid kommer att beaktas. Därmed aktualiseras måhända spörsmålet, om den skillnad, som med avseende på kapitalanskaffningen och verksamhetens ändamål förefinnes mellan olika kreditinstitut, bör markeras genom bestämmelser om individuell begränsning av inlåningen på sparkasse- eller motboksräkning. Fullmäktige vill icke föregripa sitt ställningstagande till denna fråga utan antyder endast, att det måhända kan ifrågasättas, om det numera finnes några rationella grunder för att vid sidan av de allmänna inlånings- och likviditetsbestämmelserna begränsa just inlåningen på sparkasse- eller motboksräkning, medan övrig inlåning icke är underkastad begränsning i vad avser varje enskild insättare.

Fullmäktige har icke kunnat finna några skäl varför för postsparbanken skulle gälla lägre insättningsmaximum än för sparbankerna. Fullmäktige har därför intet att erinra emot att beloppet höjes till av generalpoststyrelsen föreslagna 30 000 kr. För att höjningen icke skall få till följd att stora och kortsiktiga insättningar tillföres postsparbanken, bör den icke vidtagas utan att samtidigt uppsägningvillkoren skärpes på sätt generalpoststyrelsen föreslår.

Svenska sparbanksföreningen framhåller, att en ändring av postsparbankens insättningsmaximum icke bör ske isolerat från de liknande spörsmål,

som gäller övriga sparinstitut. Så länge postsparbanken uteslutande verkade såsom en institution för småsparande och dess verksamhet därmed kom att ha mindre betydelse för de allmänna förhållandena på kapitalmarknaden, var det kanske av mindre betydelse, hur dess verksamhet avgränsades. Numera, när postsparbankens insättarbehållning nalkas 3 miljarder kr., är det uppenbart, att den föreslagna tredubblingen av dess insättningsmaximum får andra och mera svåröverskådliga verkningar på kapitalmarknaden, än man hittills behövt räkna med. Föreningen hemställer därför, att förevarande framställning upptages till prövning vid den allmänna och samtidiga omprövning av lagstiftningen för övriga sparinstitut, som enligt uppgift är förestående.

Svenska bankföreningen uttalar, att enligt dess mening kan viktiga principiella skäl åberopas mot den föreslagna höjningen av maximigränsen, varför den för sin del bestämt avstyrker höjningen. Även med den höjning som må anses betingad av penningvärdets fall, d. v. s. 15 000 kr., bör enligt föreningens mening anstå till dess motsvarande frågor för övriga kreditinstituts del kan upptagas till prövning i ett sammanhang.

Departementschefen har bland annat anfört följande:

I förevarande framställning har generalpoststyrelsen hemställt om en höjning av det för insättningar på motbok hos postsparbanken föreskrivna maximibeloppet. Sedan år 1946 har detta utgjort 10 000 kr., och styrelsen föreslår nu att det höjes till 30 000 kr. Som skäl härför anför styrelsen bland annat den försämring av penningvärdet, som ägt rum, sedan maximibeloppet senast höjdes och som medfört, att insättarnas behållningar hos banken tenderat att öka parallellt med den allmänna penningomsättningen. Detta har bl. a. lett till att konton med behållningar på över 5 000 kr. ökat till inemot 100 000 st. och att därav ca 10 000 på grund av räntekrediteringar m. m. överskridit det nu föreskrivna maximibeloppet. Enbart på grund av penningvärdesförsämringen borde en höjning av insättningsmaximum intill 15 000 kr. vidtagas, om icke innehavarna av dessa konton, i högre grad än tidigare var fallet, skall tvingas att placera sitt sparande i andra bankinrättningar.

Den ytterligare höjning till 30 000 kr., som styrelsen förordar, motiveras med att de större insättarbehållningar, som däremot skulle bli möjlig, skulle skapa ett gynnsammare förhållande mellan postsparbankens inkomster och utgifter. Styrelsen räknar nämligen med, att administrationskostnaderna för ett insättarkonto blir lägre i förhållande till insatt kapital och ränteinkomsten på detta, ju större behållningen på kontot är. Räntabiliteten skulle därför kunna förbättras bl. a. genom att de insättare som så önskar, beredes tillfälle att placera större belopp i postsparbanken, än nuvarande insättningsmaximum medger.

I sina yttranden över framställningen har svenska sparbanksföreningen och svenska bankföreningen yrkat, att frågan om en höjning av postsparbankens insättningsmaximum skall få anstå för att upptagas i samband med andra frågor, som är aktuella på banklagstiftningens område. Spar-

banksinspektionen har i sitt yttrande, liksom svenska bankföreningen, erinrat om de uttalanden, som vid postsparbankens inrättande och även senare gjorts om att bankens uppgift vore att uppsamla och göra fruktbara de små besparingarna samt att, sedan dessa vuxit till mera avsevärda belopp, förmedla en varaktigare placering till högre ränta, än postsparbanken kan ge. Inspektionen anför, att en höjning av insättningsmaximum till mer än som betingas av penningvärdesförsämringen eller ca 15 000 kr., icke bör företagas utan en förnyad prövning av dessa grunder för postsparbankens ställning. Inspektionen ifrågasätter därjämte hållbarheten av de skäl av kostnadsmässig art, som postsparbanken anført för en höjning utöver nämnda belopp. Med hänsyn till de sannolika önskemål hos andra bankinrättningar om motsvarande förändringar av för dem gällande insättningsmaxima, förordar inspektionen slutligen, att ändringen av insättningsmaximum för postsparbanken får anstå, för att prövas i samband med de ändringar i banklagstiftningen i övrigt, som förberedes.

Bankofullmäktige och bank- och fondinspektionen tillstyrker i sina yttranden en höjning av insättningsmaximum till 30 000 kr. Den senare myndigheten gör det dock med en viss tvekan. Bankofullmäktige ifrågasätter i sammanhanget, om det numera finns några rationella grunder för att vid sidan av de allmänna inlånings- och likviditetsbestämmelserna begränsa just inlåningen på sparkasse- och motboksräkningar och uttalar därjämte, att fullmäktige icke kunnat finna skäl, varför för postsparbanken skall gälla lägre insättningsmaximum än för sparbankerna för vilka motsvarande belopp i princip uppgår till 50 000 kr.

Vid prövningen av generalpoststyrelsens framställning och de erinringar, som anförts mot den, har jag i samråd med chefen för finansdepartementet kommit till, att det förhållandet, att lagstiftningen för bl. a. affärsbanker och sparbanker i en nära framtid kan bli föremål för en omprövning, icke kan anses lägga hinder i vägen för att generalpoststyrelsens önskemål i viss utsträckning tillmötesgås. Jag har även funnit det rimligt, att postsparbanken redan nu medges en höjning av insättningsmaximum till 20 000 kr. Genom denna höjning, som går utöver vad enbart penningvärdesförsämringen motiverar, skapas bättre möjligheter att i framtiden bedöma, vilket intresse för större insättningar i banken, som föreligger hos allmänheten och vilka verkningar sådana kan få på bankrörelsens räntabilitet. Jag tillstyrker sålunda en höjning av postsparbankens insättningsmaximum till 20 000 kr.

Generalpoststyrelsen har vidare föreslagit, att i samband med den ändring av insättningsmaximum, som styrelsen förordat, den i postsparbanksförordningen föreskrivna uppsägningstiden för tillgodohavanden i postsparbanken skall utökas från en till tre månader. I denna fråga har bank- och fondinspektionen, sparbanksinspektionen samt bankofullmäktige yttrat sig och tillstyrkt förslaget. Även om jag icke anser mig nu böra acceptera hela den höjning av insättningsmaximum, som styrelsen förordat, anser jag, att den nu berörda ändringen bör vidtagas. Därigenom blir det möjligt att förhindra, att de större insättningar, som höjningen av postsparbankens insättningsmaximum kan medge, blir av alltför kortfristig karaktär. Jag förordar så-

lunda, att 3 § postsparbanksförordningen ändras i enlighet med styrelsens förslag.

Utskottet. I propositionen föreslås en höjning av postsparbankens insättningsmaximum till 20 000 kronor samt att den i postsparbanksförordningen föreskrivna uppsägningstiden för tillgodohavanden i postsparbanken skall utökas från en till tre månader. Enligt vad utskottet inhämtat kan förslag om ny lagstiftning väntas i en nära framtid för sparbanker, affärsbanker och jordbrukskreditkassor. I samband härmed kommer givetvis också insättningsmaximum att omprövas, och tillfälle gives då att överväga frågan om insättningsmaximum för de olika slagen av banker i ett sammanhang. Med hänsyn härtill finner utskottet, att höjningen av insättningsmaximum för närvarande bör begränsas till det belopp som är motiverat av hänsyn till penningvärdesförsämringen, d. v. s. 15 000 kronor. Förslaget om ändring av uppsägningstiden biträdes av utskottet.

Aberopande det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till förordning om ändrad lydelse av § 2 mom. 1 och § 3 mom. 1 förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken — måtte, med avslag å motionerna I: 413 och II: 532, för sin del antaga nämnda förslag till förordning med den ändringen, att § 2 mom. 1 erhåller följande lydelse:

§ 2.

Mom. 1. Envar äger — — — i postsparbanken.

Insättning må, såvida Kungl. Maj:t ej annorlunda föreskriver, ske allenast i helt krontal. En och samma persons tillgodohavande må ej ökas utöver 15 000 kronor eller, där fråga är om tillgodohavande enligt motbok för insättning på grund av sparavtal, utöver 3 000 kronor annorledes än genom upplupen räntas läggande till kapitalet. Då, efter vad i mom. 4 stadgas, för samma person utfärdats flera motböcker, skall dock vad nyss är sagt gälla i fråga om tillgodohavandet enligt varje särskild motbok.

Stockholm den 16 mars 1954.

På bankoutskottets vägnar:

FRANS SEVERIN.

Närvarande:

från första kammaren: herrar Ewerlöf, Sundvik, Fahlander, De Geer, Mogård, Boo och Eliasson;

från andra kammaren: herrar Severin i Stockholm, Schmidt, Dickson*, Johansson i Kalmar, Malmborg i Stockholm*, Boija och Hansson i Önnarp.

* Ej närvarande vid justeringen.